O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O’RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
JIZZAX DAVLAT PEDAGGIKA INSTITUTI

TARIX FAKULTETI
TARIX VA UNI O’QITISH METODIKASI KAFEDRASI

“TASDIQLAYMAN”
O`quv ishlari prorektori
________ B.Q.To’xtamishev
___ _______ 2020 y.

Arxeologiya
FANI ISHCHI O‘QUV DASTURI
(SYLLABUS)
1-kurs

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar
Ta’lim sohasi: 110000 – Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 5110600- Tarix o’qitish metodikasi ta’lim yo‘nalishi uchun

O‘qish davri...1-semestr
Fan kodi..
Fan hajmi...4 kredit
Fanining umumiy soatlari, shu jumladan:...120
– auditoriya soatlari, shu jumladan:...60
– ma’ruzalar..24
– amaliy mashg‘ulotlar...6

– laborotoriya ………………………………………………………………….6
– seminar……………………………………………………………….….24
– Mustaqil ta’lim, shu jumladan:..60
– O‘RTMI...30
– TMI...30
Nazorat shakli...ON, YaN
O‘qitish tili...O‘zb, Rus

Jizzax - 2020

Fanning ishchi o‘quv dasturi (sillabus) O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 20_____yil “__"_____dagi_-sonli buyrug‘ining _____-ilovasi bilan tasdiqlangan " Arxeologiya" fani dasturi asosida tayyorlangan.

Tuzuvchilar:

M.Pardayev - Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi dotsenti

G.Mo’minova Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi o’qituvchisi.

Taqrizchilar:	
R.R.Nurqulova	Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi dotsenti, tarix fanlari nomzodi, dotsent
B.To’ychiboyev	GulDU Tarix kafedrasi dotsenti

Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi yig`ilishida ko‘rib chiqilgan.

“_______”_____2020 y. Bayonnoma № _

Kafedra mudiri __________ dots.F.E.Toshboyev

(imzo)

Tarix fakultetining Ilmiy-uslubiy kengashi tomonidan foydalanish uchun tavsiya etilgan. “_”_____2020 y. Bayonnoma № _

Rais: ___________

dots.A.Pardayev

(imzo)

Kelishildi: O`quv-uslubiy boshqarma boshlig`i: ________X.Hamzayev

(imzo)

Fan o‘qituvchilari haqida ma’lumot:

Lektor M.Pardayev. JDPI, Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi
Ilmiy unvoni, darajasi dotsent

Tyutor Muminova G. JDPI, Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi.
Ilmiy unvoni, darajasi o’qituvchi

Ofis: JDPI, Tarix va uni o’qitish metodikasi kafedrasi
Manzil: Jizzax shahri, Sharof Rashidov ko‘chasi, 4 uy.
Telefon: +998995778586; +998936136066 **Email: Ismailovna 2020@bk/ru**
Sayt: jspi.uz

Intizomiy talablar:
Talabaning intizomi institutdagi “Talabalar uchun ichki tartib-qoidalar”ga to‘liq javob berishi shart.

FANNING MAZMUNI

Fan/modul kodi	O'quv yili 2020-2021	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy	**Ta'lim tili** O'zbek/rus		**Haftadagi dars soatlari** 4	
1.	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
	Arxeologiya	60	60	120

2.

I. Fanning mazmuni

Arxeologiya fanini o'qitishdan maqsad - "Arxeologiya" fanining maqsadi sifatida tarixni, ibtidoiy davrlaridan to o'rta asrlargacha bo'lgan bosqichda rivojlanib borish jarayonlarini, ijtimoiy, iqtisodiy,siyosiy, mafkuraviy va madaniy hayotga doir muhim masalalarni moddiy manba materiallari asosida talabalarga tushuntirish etib belgilangan.

Fanining vazifasi jahon xalqlari, shuningdek, o'zbek xalqining qadimiy va boy tarixini moddiy manba ob'ektlari-arxeologik yodgorliklar: ilk odamlarning yashagan g'or va ungurlari, ko'l va daryo irmoqlari bo'yida qad ko'targan ibtidoiy jamoa davri maskan va manzilgohlari, qadimgi qishloq va shahar harobalari, mozor-qo'rg'on va ibodatxona qoldiqlari, qadimgi irrigaciya inshootlari va me'moriy ob'ektlarda arxeologik qazishmalar o'tkazish jarayonida to'plangan boy ashyoviy dalillar-arxeologik materiallarning tavsifi va ilmiy taxlili asosida yaratilgan tarix haqida, ajdodlarimizning madaniy merosi va mafkuraviy dunyosi haqida talabalarga chuqur bilim berishdan iborat.

Fanni o'qitishning maqsadi – tarixini, uning eng qadimgi davrlaridan to o`rta asrlargacha bo`lgan bosqichda rivojlanib borish jarayonlarini, muhim ijtimoiy, iqtisodiy, mafkuraviy va etno-madaniy hayotga doir tafsilotlarini moddiy manba materiallari asosida talabalarga tushuntirish orqali ularda moziyga hurmat, Ona-Vatan va uning xalqiga mehr-muhabbat, istiqlol g`oyalariga sadoqat ruhida tarbiyalash va yosh avlod onggi, dunyoqarashida bu tuyg`ularni shakllantirishdan iborat.

Fanni o'qitishning vazifalari – jahon xalqlari, shuningdek, o`zbek

xalqining qadimiy va boy tarixini moddiy manba ob’ektlari-arxeologik yodgorliklar: ilk odamlarning yashagan g`or va ungurlari, ko`l va daryo irmoqlari bo`yida qad ko`targan ibtidoiy jamoa davri maskan va manzilgohlari, qadimgi qishloq va shahar harobalari, mozor-qo`rg`on va ibodatxona qoldiqlari, qadimgi irrigaciya inshootlari va me’moriy ob’ektlarda arxeologik qazishmalar o`tkazish jarayonida to`plangan boy ashyoviy dalillar-arxeologik materiallarning tavsifi va ilmiy taxlili asosida yaratilgan tarix haqida, ajdodlarimizning madaniy merosi va mafkuraviy dunyosi haqida talabalarga chuqur bilim berishdan iborat.

Fan bo‘yicha talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalariga quyidagi talablar kuyiladi. ***Talaba:***

– jahon qadimiy sivilizasiyalarining rivojlanishi, eng qadimgi tarixni davrlashtirish masalalari, kishilik jamiyatining paydo bo`lishi, odamzodning dastlabki mehnat qurollari, mashg`ulotlari, makonlari, uning qadimgi va o`rta asrlar davri tarixi hamda shu davrlar ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy hayoti xaqida umumiy **bilimlarni** egallashi lozim.

– talaba mustaqil ish, laboratoriya ishi va arxeologik amaliyot jarayonida arxeologiya yodgorliklarini tashqi ko`rinishiga qarab, ularning turlari va tiplarini aniqlay bilishi, har bir davrning o`ziga xos yodgorliklarini turini va ularning tabiiy-geografik joylashish o`rinlarini, ulardan qanday qilib mavzuga xos tarixiy informaciyalar olish va o`z pedagogik faoliyatida ulardan samarali foydalana bilish kabi **ko`nikma va malakaga** ega bo`lishi kerak;

II.Ta’lim natijalari (Learning Outcomes)

№	**Ta’lim natijalari**	**O‘qitish usullari**	**Baholash usullari**
1	Arxeologiya fanning predmeti, nazariy-metodologik asoslari, manbalari va uning jamiyat taraqqiyotida tutgan o‘rni, Arxeologiya zamonaviy tarixining ajralmas qismi sifatida rivojlanish va taraqqiyot etishi haqiqatni anglash. Arxeologiyaning asosiy bosqichlari va voqealarini bilib jamiyat taraqqiyotiga oid axborotlarga ega bo‘ladi, fanga oid atamalari va tarixiy sanalar bilan tanishadi.	Ma’ruza, grafik organayzerlar, TMI (Research, FAQ, Test)	Test
2	Jamoada ishlash, kasbga oid	Amaliy	Darslardagi faollig

	mustaqil va tanqidiy fikrlash, muloqat madaniyat va xulosa chiqarish ko‘nikmalariga ega bo‘ladi	mashg‘ulot Activity	
3	Fan topshiriqlarini vaqtida bajarish, jamlash va taqdim etish ko‘nikmalariga ega bo‘lish	Q/A, chart, Link, Rewiev, Swot	Portifolio
4	Arxeologiyani chuqur bilish, dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g‘oyasini qo‘llay bilish, atrofida sodir bo‘layotgan jarayonlarga o‘z munosabatini bildira olish, jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix fanining o‘rni qanchalik muhimligini to‘g‘risidagi bilimlarini boyitadi.	TMI	Taqdimot, muhokama
5	Berilgan mavzu bo‘yicha ma’lumotlarni izlab topish, taqdimot tayyorlash va uni o‘tkazish ko‘nikmalariga ega bo‘ladi.	Ma’ruza, amaliy. TMI	Taqdimot

III. MODUL BO‘YICHA SOATLAR TAQSIMOTI:

№	MODULLAR 90: 10=100	Tinglovchining o‘quv yuklamasi, soat					
			Auditoriya o‘quv yuklamasi			Mustaqil tayyorgarlik	
				Jumla			
	Mavzular va ularning mazmuni	Xammasi	Jami	Nazariy	Amaliy mashg‘ulot	O‘RTMI	TMI
1	2	3	4	5	6	7	8
1-Modul. Arxeologiya faniga kirish		**32**	**16**	**8**	**8**	**8**	**8**
	1 mavzu: Arxeologiya fani uning maqsad va vazifalari.						
2-modul. Tosh davri arxeologiyasining							

	o‘rganilishi							
		2 mavzu: Paleolit davri va uning o‘rganilishi.						
		3-mavzu: Paleolit davri yodgorliklari						
		4-mavzu: Mezolit davri va uning o‘rganilishi. 5-mavzu: Neolit davri va uning o‘rganilishi.						
		6-mavzu: Neolit davri yodgorliklari						
		7-mavzu: Eneolit davri xususiyati va yodgorliklari.						
	3-Modul. Bronza va ilk temir davri arxeologiyasining o‘rganilishi							
	3.1	8-mavzu: Bronza davri va uning o‘rganilishi						
	3.2	9-mavzu: Bronza davri yodgorliklari						
	3.3	10-mavzu: So‘nggi bronza va ilk temir davri xususiyatlari. So‘nggi bronza va ilk temir davri yodgorliklari						
	4-Modul. Qadimgi davr arxeologiyasining o‘rganilishi							
	4.1	11-mavzu: Qadimgi davr xususiyatlari. Qadimgi davr yodgorliklari.						
	5-Modul. O‘rta asrlar davri arxeologiyasining o‘rganilishi							
	5.1	12-mavzu: Ilk o‘rta asrlar, rivojlangan va so‘nggi o‘rta asrlar davri xususiyatlari va yodgorliklari						

		JAMI	120	60	30	30	3 0	30

IV. ASOSIY NAZARIY QISM (MA’RUZA MASHG‘ULOTLARI)

IV.I. FAN TARKIBIGA QUYIDAGI MAVZULAR KIRADI:

1-modul. Arxeologiya faniga kirish

1-mavzu: Arxeologiya faning maqsad va vazifalari.

Arxeologiyaning tarix fanini tarkibiy qismi sifatida shakllanishi va rivojlanishi. Arxeologik va yozma manbalar o‘rtasidagi farq. Arxeologik yodgorliklar va ularning turlari. Arxeologik tadqiqot uslubiyati. Arxeologik madaniy qatlam. Arxeologik sana va davrlash. Tarixiy va arxeologik davrlashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari. Arxeologiya fanining gumanitar va tabiiy fanlar bilan aloqalari. Arxeologik tadqiqotlar bilan bog‘liq eng yirik kashfiyotlar va ularning jahon tarixi va madaniyatini o‘rganishdagi ahamiyati. O‘zbekistondaarxeologiya fanining taraqqiyot bosqichlari. Hozirgi bosqichda arxeologiya fani oldida turgan vazifalar va muammolar.

2-modul. Tosh davri arxeologiyasining o‘rganilishi

2-mavzu: Paleolit davri va uning o‘rganilishi.

Paleolit so‘zi ma’nosi, sanasi. Paleolit davrining bosqichlari. Paleolit davri va uning o‘rganilishi. Insoniyat tomonidan yer yuzining o‘zlashtirilishi. Kishilik tarixining Olduvay bosqichi. Ashel’ davri. Tosh qurollari. Kertma texnikaSelungur O‘rtaOsiyodagi eng qadimgi ajdodlar manzilgohi. Ferganatrop. Must’e bosqichi. Yuqori paleolit. Tabiiy iqlimning o‘zgarishi. Bu davrning hayvonot va o‘simliklar dunyosi. Yuqori paleolit davri odamlari hayotida yuz bergan buyuk o‘zgarishlar va ibtidoiy jamoatchilik tarixining boshlanishi.

3-mavzu: Paleolit davri yodgorliklari

Ko‘lbuloq makoni. Teshiktosh must’e davrining noyob yodgorli Obirahmat g‘or makoni, Obirahmat-2004 odami, Xo‘jakent manzilgo Omonqo‘ton g‘or makoni, Takalisoy g‘ori, Qo‘tirbuloq makoni, Zirabul makoni, Go‘rdara g‘or makoni,Qopchig‘ay ustaxonasi,Uchtut yodgorligi. Di tasavvurlarning ilk ko‘rinishi. Yuqori paleolit davri yodgorliklari. Samarqa makoni, Siyobcha qarorgohi, Xo‘jamazgil qarorgohi, Bo‘zsuv.

4-mavzu: Mezolit davri va uning o‘rganilishi.

Mezolit so‘zi ma’nosi, sanasi. Mezolit davrining bosqichlari.Azil,Tardenuaz. Mezolit davrida tabiiy iqlim sharoiti. Mezolit davrida yuz bergan buyuk kashfiyotlar. O‘q-yoy,mikrolit qurollar. Urug‘chilik tuzumi vaaholining turmush tarzi. Mezolit davri yodgorliklari xarakteristkasi. Ko‘shilish, Obishir, Machay, Ayrtom yodgorligi. Ilk mezolit davri yodgorligi - Qo‘shilish makoni. Obishir I va Obishir V g‘or–makonlari. Machay g‘or makoni mezolitning so‘nggi bosqichigaoid yodgorlik. Mezolit davri mehnat qurollari. O‘q-yoyning kashf etilishi. Mezolit davrida tasviriy san’at. Qoya tosh suratlari va ularning diniy,

ma’rifiy va ilk estetik tasavvurlar ob’ekti ekanligi.

5-mavzu: Neolit davri va uning o‘rganilishi.

Neolit so‘zi ma’nosi, sanasi. Neolit davrining bosqichlari. Neolit davri va uning o‘zigaxos xususiyatlari. Neolit davrida jamiyatlar har xil taraqqiyot darajalarida bo‘lganlar . "Neolit inqilobi"- dehqonchilik va chorvachilik. Ishlab chiqaruvchi xo‘jalik.Tosh qurollari va ularning ishlash texnikasi - silliqlash, pardozlash, arralash va parmalash. Makrolit qurollar. Mehnat qurollari va ularning turlari. Neolit davri aholisi xo‘jaliligi. Kulolchilik, to‘quvchilik, zargarlik. O‘rta Osiyoda neolit davri jamoasi rivojlanishining 2 xil ko‘rinishi.

6-mavzu: Neolit davri yodgorliklari

Joytun madaniyati. Kaltaminor madaniyati. Kaltaminor madaniyati yodgorliklarining bosqichlari. Hisor madaniyati, Daryolisoy yodgorliklari, Jonbos–4 makoni, Tolstov manzilgohi,Tumek–kichidjik qabrstoni, Darvozaqir I makoni, Sazag‘on madaniyati, Markaziy Farg‘ona neolit yodgorliklari. Uchtut shaxtasi.

7-mavzu: Eneolit davri xususiyati va yodgorliklari.

Eneolit so‘zi ma’nosi, sanasi. Misning kashf etilishi va undan mehnat qurollari yasashning ixtiro qilinishi. Mehnat qurollari ishlab chiqarishda metallning kashf etilishi. Eneolit (mis-tosh) davrining boshlanishi. Ilk metall buyumlar. Misga ishlov berishning 4 bosqichi. Ishlab chiqarishgaasoslangan eneolit davri jamoalari xo‘jaligida inqilobiy o‘zgarishlar. Hunarmandchilik va uning tarmoqlari. O‘rtaOsiyoda eneolit davri yodgorliklari. Eneolit davri yodgorliklarining davrlashtirish. Nomozgoh-1- ilk eneolit davri, Namozgoh-2 - o‘rta eneolit davri, Namozgoh-3 - so‘nggi eneolit davri yodgorligi. Zarafshon vohasida joylashgan eneolit davri yodgorliklari; Sarazm va Zamonbobo madaniyatlari.

3-modul. Bronza va ilk temir davri arxeologiyasining o‘rganilishi

8-mavzu: Bronza davri va uning o‘rganilishi

Bronzaning kashf etilishi. O‘rta Osiyoda dehqonchilik vahonaki chorvachilikning rivojlanishi. Birinchi yirik ijtimoiy mehnat taqsimoti. Bronza davri xo‘jaligining eng katta yutug‘i. Dehqonchilikning chorvachilikdan ajralib chiqishi. Ilk shaxar. Ilk davlatchilik belgilari. Hunarmandchilik va uning tarmoqlari. Zardushtiylik dinining ilk ko‘rinishlari. Ko‘mish marosimlar va urf-odatlar. Amudaryoning quyi oqimida bronza davri madaniyati. Bronza davridagi cho‘l zonasi qabilalari.

9-mavzu: Bronza davri yodgorliklari

Zomonbobo madaniyati. Sopollitepa va Jarqo‘ton. Tozabog‘yob, Qayroqqum va Suvyorgan madaniyatlari va ularning kelib chiqish.

	Andronova madaniyati. **10-mavzu: So‘nggi bronza va ilk temir davri xususiyatlari. So‘nggi bronza va ilk temir davri yodgorliklari** So‘nggi bronza va ilk temir davriga O‘zbekistonda o‘troq dehqonchilik madaniyati. Zarafshon va Qashqadaryo hududida Sug‘diyona, Amudaryoning quyi oqimidaXorazm, Sirdaryoning yuqori havzasida qadimgi Farg‘ona va uning o‘rtaoqimida Choch dehqonchilik madaniyatlari markazlari. Temirning kashf etilishi va jahon madaniyatini rivojlanishidagi ahamiyati. Dam berish usuli. Bosqonli qo‘ra. Dehqonchilikdan hunarmandchilikning ajralib chiqishi. Dehqonchilik, chorvachilik vaxunarmandchilik turlari. Chust madaniyatining o‘ziga xos xususiyatlari. Elatan madaniyati. Toshkent vohasida Burgulyuk madaniyati. Ko‘chmanchi chorvador qabilalarning dehqonchilik vohalariga kirib kelishi. Qadimgi Xorazmda Amirabod madaniyati. Qadimgi Farg‘onada Chust madaniyati. Baqtriyada Kuchuktepa, Mirshodi makoni, Qiziltepa kabi so‘nggi bronza davri va ilk temir davri yodgorliklari. Sug‘dda bronza va ilk temir davri yodgorliklari. **4-modul. Qadimgi davr arxeologiyasining o‘rganilishi** **11-mavzu: Qadimgi davr xususiyatlari. Qadimgi davr yodgorliklari.** Qadimgi davrining bosqichlari. Qadimgi davr madaniyatining o‘zigaxos xususiyatlari. Axmoniylar madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta’siri. Gretciya va Rim madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta’siri. Dehqonchilikning rivoji. Omoch va so‘qa. Qo‘l tegirmoni. Sopol buyumlari ishlash texnikasi. Amfora, pifos. Shisha buyumlari ishlab chiqarish.Yunonlar va rimliklarda kitoblar. Papirus va pergament. Deraza oyna ixtirosi. O‘rtaOsiyoda ellinizm. Qadimgi Baqtriya, Sug‘diyona, Xorazm, Farg‘ona, Choch va Iloqda antik davr shahar va qishloqlari. Shahar me’morchiligi. Hunarmandchilik taraqqiyotining o‘zigaxos xususiyatlari. San’at, diniy e’tqodlar va ularning aholi turmush tarzidaaks etishi. Skif va saklar madaniyati. O‘rta Osiyoning arxaik davr arxeologik yodgorliklari. O‘rta Osiyoda ilk davlatlar. Qadimgi Baqtriya yodgorliklari. Qadimgi Xorazm yodgorliklari - Ko‘zaliqir, Qal’aliqir, Oybuyirqal’a va Dingilji qo‘rg‘onlari. Arxaik davrda Surxondaryo yodgorliklari - Bandixon, Qiziltepa, Kuchuktepa, Qashqadaryo yodgorliklari - Daratepa, Yerqo‘rg‘on, Uzunqir yodgorliklari. Amudaryo xazinasi.

5-modul. O‘rta asrlar davri arxeologiyasining o‘rganilishi

12-mavzu: Ilk o‘rta asrlar, rivojlangan va so‘nggi o‘rta asrlar davri xususiyatlari va yodgorliklari

Ilk o‘rta asrlar davrida yuz bergan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy o‘zgarishlarning arxeologik yodgorliklardaaks etishi. Ilk o‘rtaasrlardayer egaligining vujudga kelishi. Ko‘shklar.Xunarmandchilik; kulolchilik va shishasozlik, to‘qimachilik, metallsozlik, zargarlik, duradgorlik. Ichki va tashqi savdo. Ilk o‘rta asrlarda shahar hunarmandchiligi. Mingo‘rik, Shoxruxiya, Chilonzor Oqtepasi, Yunusobod Oqtepasi,Varaxsha, Panjikent. Koroplastika.

Rivojlangan o‘rta asrlar davri shaharlarining shakllanishi va rivojlanishi. Quva. Hunarmandchilikning turli yo‘nalishlarida ishlab chiqarishni tashkil etish va ixtisoslashish jarayoni. Rivojlangan o‘rtaasrlar davrida tovar-pul munosabatlari. Islom dinining shahar me’morchiligiga ta’siri; masjidlar, minoralar, maqbara, karvon saroy, sardoba, xonaqoh va boshqalar. Shahar obodonchiligi va bozorlar. Hunarmandchilik va kulolchilikda yangi izlanishlar. Ismoil Somoniy maqbarasi. Arab–ota maqbarasi. Jarqo‘ton minorasi. Vobkent minorasi. Raboti Malik kavon saroyi. Temuriylar davrida madaniy taraqqiyot. Shaharsozlik va hunarmandchilik. Ko‘ksaroy, Bo‘stonsaroy.Oq saroy. Ulug‘bek rasadxonasi. Bibixonim masjidi. Shohi Zinda.

4.2. MODUL MA’RUZA MAShG‘ULOTLARI MAVZULARI VA REJALARI

№	Ma’ruza mashg‘ulotlari mavzulari va rejalari	Soat
1-Modul. Arxeologiya faniga kirish		
1	**1-mavzu. Arxeologiya faning maqsad va vazifalari** **Reja:** 1. Arxeologiya fanining vazifalari. 2. Arxeologik tadqiqot turlari va usullari. 3. Antropogen haqida umumiy tushuncha 4. Odamzodning taraqqiyot bosqichlari.	2
2-Modul. Tosh davri arxeologiyasining o‘rganilishi		
2	**2-mavzu: Paleolit davri va uning o‘rganilishi.** **Reja:** 1. Qadimgi tosh davrining umumiy tavsifi. 2. O’rta Osiyoda paleolit davri. 3. Paleolit davri aholisi turmush tarzi.	2

	3	**3-mavzu: Paleolit davri yodgorliklari** **Reja:** 1. Ko'lbuloq makoni. Teshiktosh must'e davrining noyob yodgorligi. Obirahmat g'or makoni, Xo'jakent manzilgohi, 2. Omonqo'ton g'or makoni, Takalisoy g'ori, Qo'tirbuloq makoni, Zirabuloq makoni, 3. Go'rdara g'or makoni,Qopchig'ay ustaxonasi,Uchtut yodgorligi 4. Diniy tasavvurlarning ilk ko'rinishi. 5. Yuqori paleolit davri yodgorliklari. (Samarqand makoni, Siyobcha qarorgohi, Xo'jamazgil qarorgohi, Bo'zsuv)	2
	4	**4-mavzu: Mezolit davri va uning o'rganilishi.** **Reja:** 1. Mezolit. Mezolit davrining bosqichlari.(Azil,Tardenuaz). Mezolit davrida tabiiy iqlim sharoiti. 2. Mezolit davrida yuz bergan buyuk kashfiyotlar. O'q-yoy,mikrolit qurollar. 3. Urug'chilik tuzumi va aholining turmush tarzi va mezolit davri mehnat qurollari. 4. Mezolit davri yodgorliklari xarakteristkasi. (Ko'shilish, Obishir, Machay, Ayrtom yodgorligi. Ilk mezolit davri yodgorligi - Qo'shilish makoni. Obishir I va Obishir V g'or–makonlari.) **5.** Mezolit davrida tasviriy san'at.	2
	5	**5-mavzu: Neolit davri va uning o'rganilishi.** **Reja:** 1. Neolit. Neolit davrining bosqichlari. 2. Neolit davri va uning o'ziga xos xususiyatlari. 3. "Neolit inqilobi"- dehqonchilik va chorvachilik. Ishlab chiqaruvchi xo'jalik. 4. Mehnat qurollari va ularning turlari. **5.** Neolit davri aholisi xo'jaliligi.	2
	6	**6-mavzu: Neolit davri yodgorliklari** **Reja:** 1. Joytun madaniyati. Hisor madaniyati, 2. Kaltaminor madaniyati. Kaltaminor madaniyati yodgorliklarining bosqichlari.	2

		3. Daryolisoy yodgorliklari, Jonbos–4 makoni, Tolstov manzilgohi,Tumek–kichidjik qabristoni, **4.** Darvozaqir I makoni, Sazag‘on madaniyati, Uchtut shaxtas Markaziy Farg‘ona neolit yodgorliklari.	
	7	**7-mavzu: Eneolit davri xususiyati va yodgorliklari.** **Reja:** 1. Eneolit xaqida umumiy tushuncha. 2. Misning kashf etilishi va undan mehnat qurollari yasashning ixtiro qilinishi. 3. Mehnat qurollari ishlab chiqarishda metallning kashf etilishi. 4. Eneolit (mis-tosh) davrining boshlanishi 5. Ishlab chiqarishga asoslangan eneolit davri jamoalari xo‘jaligida inqilobiy o‘zgarishlar. **6.** O‘rta Osiyoda eneolit davri yodgorliklari va ularni davrlashtirish.	2
	3-Modul. Bronza va ilk temir davri arxeologiyasining o‘rganilishi		
	8	**8-mavzu. Bronza davri va uning o‘rganilishi** **Reja:** 1. Bronzaning kashf etilishi. 2. Birinchi yirik ijtimoiy mehnat taqsimoti. 3. Ilk shaxar. Ilk davlatchilik belgilari. 4. Zardushtiylik dinining ilk ko‘rinishlari. (marosimlari va urf-odatlari). 5. Amudaryoning quyi oqimida bronza davri madaniyati.	2
	9	**9-mavzu. Bronza davri yodgorliklari** **Reja:** 1. Zomonbobo madaniyati. 2. Sopollitepa va Jarqo‘ton. 3. Tozabog‘yob, Qayroqqum va Suvyorgan madaniyatlari va ularning kelib chiqish. 4. Andronova madaniyati.	2
	10	**10-mavzu: So‘nggi bronza va ilk temir davri xususiyatlari. So‘nggi bronza va ilk temir davri yodgorliklari** **Reja:** 1. So‘nggi bronza va ilk temir davriga O‘zbekistonda o‘troq dehqonchilik madaniyati. 2. Temirning kashf etilishi va jahon madaniyatini rivojlanishidagi ahamiyati.	

		3. So'nggi bronza davri va ilk temir davri yodgorliklari (Chust madaniyati. Elatan madaniyati. Burgulyuk madaniyati. Amirabod madaniyati. Kuchuktepa, Mirshodi makoni, Qiziltepa)	
	4-Modul. Qadimgi davr arxeologiyasining o'rganilishi		
	11	**11-mavzu. Qadimgi davr xususiyatlari. Qadimgi davr yodgorliklari.** **Reja:** 1. Qadimgi davrining bosqichlari. Qadimgi davr madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari. 2. Axmoniylar madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta'siri. 3. Gretciya va Rim madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta'siri. 4. O'rtaOsiyoda ellinizm. Qadimgi Baqtriya, Sug'diyona, Xorazm, Farg'ona, Choch va Iloqda antik davr shahar va qishloqlari. 5. O'rta Osiyoning arxaik davr arxeologik yodgorliklari. 6. O'rta Osiyoda ilk davlatlar. Qadimgi Baqtriya va Xorazm yodgorliklari.	2
	5-Modul. O'rta asrlar davri arxeologiyasining o'rganilishi		
	12	**12-mavzu. Ilk o'rta asrlar, rivojlangan va so'nggi o'rta asrlar davri xususiyatlari va yodgorliklari** **Reja:** 1. Ilk o'rta asrlar davrida yuz bergan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarning arxeologik yodgorliklarda aks etishi. 2. Ilk o'rta asrlarda yer egaligining vujudga kelishi. 3. Ilk o'rta asrlarda shahar hunarmandchiligi. 4. Rivojlangan o'rta asrlar davri shaharlarining shakllanishi va rivojlanishi. Rivojlangan o'rta asrlar davrida tovar-pul munosabatlari. 5. Islom dinining shahar me'morchiligiga ta'siri(masjidlar, minoralar, maqbara, karvon saroy, sardoba, xonaqoh va boshqalar). 6. Temuriylar davrida madaniy taraqqiyot. (Ko'ksaroy, Bo'stonsaroy.Oq saroy. Ulug'bek rasadxonasi. Bibixonim masjidi. Shohi Zinda.)	2

SEMINAR MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

Seminar mashg'ulotlarida talabalar O'zbekistonning eng yangi tarixi fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga,

seminarlar mavzulari bo‘yicha tayyorgarlik ko‘rish jarayonida qo‘shimcha adabiyotlar va manbalar bilan tanishish orqali qo‘shimcha bilim oladilar. Natijada, ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

“Arxeologiya” fani bo‘yicha seminar mashg‘ulotlarining tavsiya etiladigan mavzulari:

Mavzu: Paleolit davri xususiyatlari

Reja:

1. Paleolit.
2. Paleolit davrining bosqichlari.
3. Paleolit davri va uning o‘rganilishi.
4. Yuqori paleolit davri odamlari hayotida yuz bergan buyuk o‘zgarishlar va ibtidoiy jamoatchilik tarixining boshlanishi

Mavzu: Paleolit davri yodgorliklari va uning o‘rganilishi.

Reja:

1. Ko‘lbuloq makoni. Teshiktosh must’e davrining noyob yodgorligi. Obirahmat g‘or makoni, Xo‘jakent manzilgohi,
2. Omonqo‘ton g‘or makoni, Takalisoy g‘ori, Qo‘tirbuloq makoni, Zirabuloq makoni,
3. Go‘rdara g‘or makoni,Qopchig‘ay ustaxonasi,Uchtut yodgorligi
4. Diniy tasavvurlarning ilk ko‘rinishi.
5. Yuqori paleolit davri yodgorliklari. (Samarqand makoni, Siyobcha qarorgohi, Xo‘jamazgil qarorgohi, Bo‘zsuv)

Mavzu: Mezolit davri va uning o‘rganilishi

Reja:

1. Mezolit. Mezolit davrining bosqichlari.(Azil,Tardenuaz). Mezolit davrida tabiiy iqlim sharoiti.
2. Mezolit davrida yuz bergan buyuk kashfiyotlar. O‘q-yoy,mikrolit qurollar.
3. Urug‘chilik tuzumi va aholining turmush tarzi va mezolit davri mehnat qurollari.
4. Mezolit davri yodgorliklari xarakteristkasi. (Ko‘shilish, Obishir, Machay, Ayrtom yodgorligi. Ilk mezolit davri yodgorligi - Qo‘shilish makoni. Obishir I va Obishir V g‘or–makonlari.)
5. Mezolit davrida tasviriy san’at.

Mavzu: Neolit davri va uning o‘rganilishi

Reja:

1. Neolit. Neolit davrining bosqichlari.
2. Neolit davri va uning o‘ziga xos xususiyatlari.

3. "Neolit inqilobi"- dehqonchilik va chorvachilik. Ishlab chiqaruvchi xo‘jalik.

4. Mehnat qurollari va ularning turlari.

5. Neolit davri aholisi xo‘jaliligi.

Mavzu: Neolit davri yodgorliklari

Reja:

1. Joytun madaniyati. Hisor madaniyati,
2. Kaltaminor madaniyati. Kaltaminor madaniyati yodgorliklarining bosqichlari.
3. Daryolisoy yodgorliklari, Jonbos–4 makoni, Tolstov manzilgohi,Tumek–kichidjik qabristoni,
4. Darvozaqir I makoni, Sazag‘on madaniyati, Uchtut shaxtasi, Markaziy Farg‘ona neolit yodgorliklari.

Mavzu: Eneolit davri xususiyatlari

Reja:

1. Eneolit xaqida umumiy tushuncha.
2. Misning kashf etilishi va undan mehnat qurollari yasashning ixtiro qilinishi.
3. Mehnat qurollari ishlab chiqarishda metallning kashf etilishi.
4. Eneolit (mis-tosh) davrining boshlanishi
5. Ishlab chiqarishga asoslangan eneolit davri jamoalari xo‘jaligida inqilobiy o‘zgarishlar.
6. O‘rta Osiyoda eneolit davri yodgorliklari va ularni davrlashtirish.

Mavzu: Bronza davri va uning o‘rganilishi

Reja:

1. Bronzaning kashf etilishi.
2. Birinchi yirik ijtimoiy mehnat taqsimoti.
3. Ilk shaxar. Ilk davlatchilik belgilari.
4. Zardushtiylik dinining ilk ko‘rinishlari. (marosimlari va urf-odatlari).
5. Amudaryoning quyi oqimida bronza davri madaniyati.

Mavzu: Bronza davri yodgorliklari

Reja:

1. Zomonbobo madaniyati.
2. Sopollitepa va Jarqo'ton.
3. Tozabog'yob, Qayroqqum va Suvyorgan madaniyatlari va ularning kelib chiqish.
4. Andronova madaniyati.

Mavzu: So'nggi bronza va ilk temir davri xususiyatlari va yodgorliklari

Reja:

1. So'nggi bronza va ilk temir davriga O'zbekistonda o'troq dehqonchilik madaniyati.
2. Temirning kashf etilishi va jahon madaniyatini rivojlanishidagi ahamiyati.
3. So'nggi bronza davri va ilk temir davri yodgorliklari (Chust madaniyati. Elatan madaniyati. Burgulyuk madaniyati. Amirabod madaniyati. Kuchuktepa, Mirshodi makoni, Qiziltepa)

Mavzu: Qadimgi davr xususiyatlari va madaniyati

Reja:

1. Qadimgi davr madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari.
2. Axmoniylar madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta'siri.
3. Gretciya va Rim madaniyatining jahon madaniy taraqqiyotiga ta'siri.
4. Qadimgi Baqtriya, Sug'diyona, Xorazm, Farg'ona, Choch va Iloqda antik davr shahar va qishloqlari.
5. O'rta Osiyoning arxaik davr arxeologik yodgorliklari.
6. O'rta Osiyoda ilk davlatlar. Qadimgi Baqtriya va Xorazm yodgorliklari.

Mavzu: O'rta asrlar davri xususiyatlari va yodgorliklari

Reja:

1. Ilk o'rta asrlar davrida yuz bergan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarning arxeologik yodgorliklarda aks etishi.
2. Ilk o'rta asrlarda yer egaligining vujudga kelishi.
3. Ilk o'rta asrlarda shahar hunarmandchiligi.
4. Rivojlangan o'rta asrlar davri shaharlarining shakllanishi va rivojlanishi.

12 Mavzu: Қадимги Уструшона – Жиззах воҳаси археологик ёдгорликлари ва унинг ўрганилиши

4.3. MODULLAR BO‘YICHA AMALIY MASHG‘ULOT MAVZULARI

№	Amaliy mashg‘ulotlari mavzulari	Soat
1	Rossiya arxeologiyasi.	2
2	Sharqiy va janubiy Osiyo arxeologiyasi	2
3	Arxeologik topilmalarning yoshini aniqlash uslublari	2
	Jami	**6**

4.4. MODULLAR BO‘YICHA LABOROTORIYA MASHG‘ULOT MAVZULARI

№	Laborotoriya mashg‘ulotlari mavzulari	Soat
1	**Tosh qurollarining ishlanish uslublari.**	2
2	**Arxeologik topilmalarning yoshini aniqlash uslublari**	2
3	**Sopol buyumlar va ularning ishlanish uslublari**	2
	Jami	**6**

Grafik organayzerlar

Grafik organayzerlar ma’ruza, amaliy va mustaqil ta’lim mashg‘ulotlarida talabalar o‘quv materiallarini samarali o‘zlashtirishlari uchun joriy etiladi. Quyida ularning ba’zilari keltirilgan.

1) BBB jadvali. Barcha ma’ruza darslarida qo‘llaniladi. BBB usuli (“bilaman”, “bilishni xohlayman”, “bilib oldim”) orqali talaba o‘zini kuzatishi, o‘qituvchi esa darsga baho berishi mumkin. Talaba dars boshida mavzu bo‘yicha nimani bilishini (B1) va yana nimalarni bilishni xohlashini (B2) daftariga yozib qo‘yadi. Dars so‘ngida nimalarni bilib olganligini (B3) qayd qilib qo‘yadi.

2) Insert usuli. Bu usul matnni o‘zlashtirishda qo‘llaniladi. Talaba sahifa hoshiyasiga o‘z belgilarini qo‘yib ularga munosabat bildiradi. Masalan: “v” – zarur; “–“ - xato; “+” - yangi; “!” – e’tibor qiling; “x” - ortiqcha; “*” - ko‘chirish kerak; “?” – tushunarsiz va h.k.

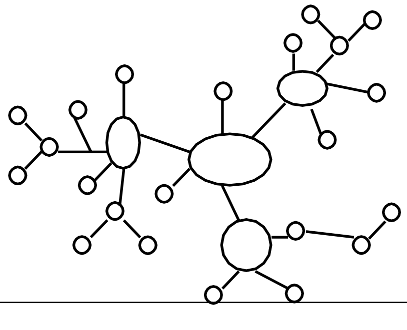

3) Klaster sxemasi

Bu usul fikrni erkin bayon qilish uchun qo‘llaniladi. Masalan, talaba o‘tilgan mavzu bo‘yicha klaster tuzishi mumkin. O‘rtaga kalit so‘z, tarmoqlarga unga bog‘liq boshqa

atamalar yoziladi. Ular ham o'z navbatida tarmoqlarga ajralishi mumkin.

Venn diagrammasi O'rganilayotgan ob'ektlarni taqqoslash, o'xshash va farqli jihatlarini topish, tahlil qilish uchun qo'llaniladi. Diagrammadagi doirachalar alohida ob'ektni, kesishmalar esa ularning o'xshash va bog'liq jihatlarini bildiradi. Talabadan ob'ektlarning alohida (1-3), o'zaro bog'liq (4-6) va umumiy (7) jihatlarini yozma ifodalab berish talab etiladi.

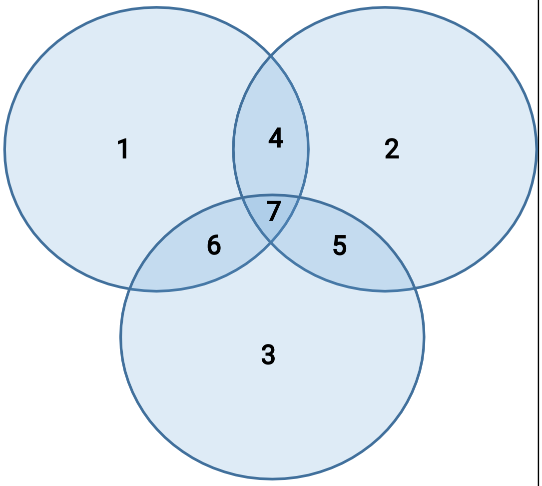

4) SWOT–tahlil. Bu organayzer talabalarda tizimli fikrlash, taqqoslash, baholash, tahlil qilish, fikrni davom ettirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. SWOT atamasi inglizcha so'zlarning qisqartmasi hisoblanadi: Strengths – ob'ektning kuchli jihatlari; Weakness – kuchsiz jihatlari; Opportunities – tashqi imkoniyatlari; Threats – tashqi xavf-xatarlari. Talaba yangi qatordan S, W, O, T harflarini yozib yoniga ob'ektning mos sifatlarini yozib chiqadi.

5) "Baliq skeleti" sxemasi. Bu organayzer tizimli, ijodiy, tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Balik skeletining bosh qismiga – mavzu, yuqori qismiga –muammolar, pastki qismiga – tasdiqlovchi dalillar yoziladi.

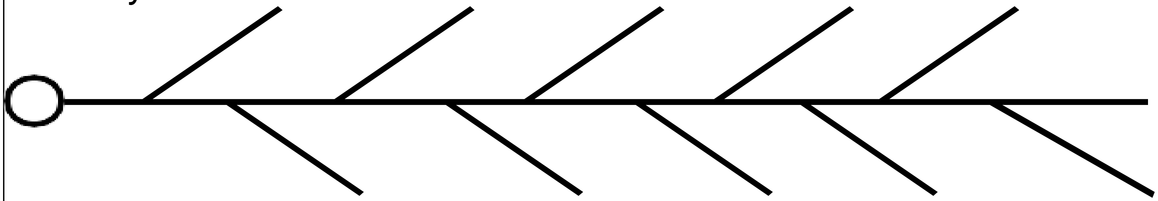

6) Aqliy hujum usuli. Bu usul dars mavzusiga oid savolga javob topish maqsadida g'oyalarni jamlash va saralash uchun qo'llaniladi. Har bir talaba o'zining shaxsiy g'oyalarini ilgari suradi. Bosqichlari – muammoli vaziyat paydo qilish; echimni topish uchun g'oya, fikr berish; echimlar taqdimotini eshitish; echimlarni solishtirish va tanlash; xulosa qilish.

7) Esse. Bu mavzu bo'yicha cheklangan hajmda yoziladigan insho hisoblanadi. Esseda talaba o'quv materiali bo'yicha o'zining shaxsiy fikrini erkin ifoda etadi.

Interfaol o'qitish usullari (Activity)

Amaliy mashg'ulotlarda interfaol o'qitish usullari qo'llaniladi. Bu usullar talabalarda jamoada ishlash, kasbga oid mustaqil va tanqidiy fikrlash, muloqot madaniyati va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradi. Quyida fan xususiyatlariga xos ba'zi usullar bayon etilgan.

1) «Tushunchalar tahlili» usuli. Talabalar tushunchalarni dastlab

yakka tarzda va keyin jamoada muhokama qilishadi. O‘qituvchi jamoaning fikrini yo‘naltirib turadi va oxirida ekranga atamalarning izohini chiqaradi. Talabalar o‘z fikrlarini taqqoslashadi, baholashadi va bilimlarini mustahkamlashadi.

2) «Zinama-zina» usuli. Talabalar mavzu bo‘yicha yakka tarzda fikrini grafik ifoda etishadi, keyin guruhda muhokama etishadi. Guruhlar taqdimoti o‘tkaziladi va grafik materiallar doskaga mantiqiy pog‘onalar tarzida ilib boriladi.

3) "Charxpalak" usuli. Kichik guruhlar o‘z tarqatma materiallaridagi vazifani bajarib, charxpalak aylanishi bo‘ylab bir- biriga uzatishadi, har bir guruh boshqalarning ishiga tuzatish kiritadi va oxirida o‘zlariga qaytib keladi. Guruhlar o‘z ishini tuzatishlar bilan takomillashtirgan holda taqdimot qilishadi.

4) «Bumerang» usuli. Talaba bajargan ishini avval o‘z kichik guruhida, keyin boshqa kichik guruhda muhokama qiladi, so‘ng yana o‘z guruhiga qaytib kelib umumlashtiradi. Oxirida guruhlar taqdimoti o‘tkaziladi.

5) «Rezyume» usuli. Kichik guruhlarda muammolar o‘rganilib, tahlil qilinadi va xulosa yozma ifoda etiladi. Taqdimotda xulosa ko‘rsatilmaydi, boshqa talabalarning taqdimotga nisbatan fikrlari hisobga olinib yangi xulosa shakllantiriladi va avvalgi yozma xulosa bilan taqqoslanadi.

6) «Muammo» usuli. Dastlab muammoli videolavha ko‘rsatiladi. Kichik guruhlar namoyish vaqtida muammolarni qayd qilib borishadi. Keyin ularning echimlarni o‘zaro almashishadi va tuzatish kiritishadi. Oxirida muammo bo‘yicha jamoaning xulosasi shakllantiriladi.

7) «Labirint» usuli. O‘qituvchi murakkab vaziyatni bayon qiladi va jamoa bo‘lib undan chiqish yo‘li topiladi. Keyin kichik guruhlarda boshqa muammoli vaziyatlar o‘rganiladi va taqdimot o‘tkaziladi.

8) FSMU usuli. Talabadan o‘z fikrini quyidagi tartibda ifodalash talab qilinadi: F - fikrini bayon qilish; S – fikriga sabab ko‘rsatish; M – sababni asoslovchi misol keltirish; U - fikrini umumlashtirish.

9) «Muloqot» usuli. Kichik guruhlarda alohida mavzular o‘rganiladi va turli materiallar (video, foto, sxema, ilmiy dalillar) tayyorlanadi. Keyin kichik guruhlar o‘rtasida muloqot bo‘lib o‘tadi. O‘qituvchi kichik guruhlarning fikrlarini maqsadli yo‘naltirib boradi va oxirida o‘z munosabatini bildiradi.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

Mustaqil ta’limdan ko‘zlangan maqsad va vazifalar - bu talabalarda mustaqil bilim olish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Mustaqil ta’lim seminar mashg‘ulotlariga tayyorgarlik ko‘rishdan tashqari fan dasturida ko‘rsatilmagan, ammo fan bo‘yicha talabaning bilim doirasini

kengaytiruvchi qo‘shimcha mavzular doirasida berilgan topshiriqlarni bajarishni o‘z ichiga oladi.

Mustaqil ta’lim shakllari

Talabalarning mustaqil ta’limi har bir modul bo‘yicha o‘qituvchi rahbarligida (O‘RTMI) va mustaqil tarzda (TMI) quyidagi shakllar orqali amalga oshiriladi.

O‘qituvchi rahbarligidagi talabaning mustaqil ishi (O‘RTMI)

Ushbu fanda me’yorlashtirilmaydigan O‘RTMI shakllari rejalashtirilgan bo‘lib, ular har bir amaliy mashg‘ulot bo‘yicha yakuniy hisobot shaklida qabul qilinadi. O‘RTMI amaliy mashg‘ulotda yoki undan keyin amalga oshirilishi mumkin. Har bir amaliy mashg‘ulotdan so‘ng masofaviy ta’lim platformasida O‘RTMI uchun o‘qituvchining maslahat darslari tashkil etiladi.

Ushbu fanda masofaviy ta’lim platformasida quyidagi O‘RTMI shakllarini qo‘llash nazarda tutilgan:

1) Q/A (savollarga cheklangan hajmda javob yozish).
2) Chart (jadval, diagramma va sxemalarni cheklangan hajmda tahlil qilish).
3) Link (Internet-havolaga annotatsiya yozish).
4) Review (berilgan manbaga sharh yozish).
5) SWOT (muammoni SWOT-tahlil qilish).
6) Google Apps (Google ilovalarda guruh bo‘lib hujjat, jadval, prezentatsiya va testlar tayyorlash).
7) Interview (boshqalarning muammoga nisbatan fikrini o‘rganish).
8) LabReport (laboratoriya ishlari bo‘yicha hisobot tayyorlash)

O‘qituvchi rahbarligidagi talabaning mustaqil ishlari hajmi

T.r	shakli Ama	liy mashg‘ulot mavzulari bo‘yicha O‘RTMI mazmuni	soat
1.	Q/A	“Arxeologiya” o‘quv fanining predmeti, maqsadi va vazifalari, nazariy-metodologik tamoyillari mavzusi bo‘yicha o‘qituvchi tomonidan berilgan savolga 5-6 bet hajmida javob yoziladi. Javobni baholashda javobning to‘liqligi va mavzuni ochib berishiga e’tiborga olinadi.	2
2.	Link	Talaba “Arxeologik tadqiqot uslubiyati” mavzusi bo‘yicha berilgan variantlardagi havolalarni ochib ularga fikr bildiradi. Javobni baholashda talabaning to‘g‘ri javob berishi va bayon qilishi inobatga olinadi.	2

	3.	Chart	“Ibtidoiy diniy e’tiqodning arxeologik manbalardagi izlari” mavzusi bo‘yicha variantlardagi jadvallarni 100 gacha so‘z ishlatib izohlash talab etiladi. Javobni baholashda so‘zlar soni, atamalardan foydalanish, gapning tuzilishi, bog‘lovchi so‘z va iboralardan foydalanish, taqqoslashlar, o‘zgarish dinamikasi va izohning to‘g‘riligi hamda to‘liqligi inobatga olinadi.	2
	4.	Link	Talaba “So’nggi bronza davri yodgorliklari” mavzusi bo‘yicha berilgan variantlardagi havolalarni ochib ularga fikr bildiradi. Javobni baholashda talabaning to‘g‘ri javob berishi va bayon qilishi inobatga olinadi.	2
	5.	Q/A	1. “Teshiktosh yodgorligi” mavzusi bo‘yicha o‘qituvchi tomonidan berilgan variantlardagi savollarga 50-70 so‘z hajmida javob yoziladi. Javobni baholashda javobning to‘liqligi va so‘zlar soni e’tiborga olinadi.	2
	6.	In terview	Talaba “Bronza davri yodgorliklari” mavzusi bo‘yicha o‘zgalarning shu muammoga nisbatan fikrlarini o‘rganadi va audio, video yozuvlar shaklida taqdim etadi. Talabaning ishini baholashda uning vaqt reglamentiga rioya qilganligi, suhbatdoshini to‘g‘ri tanlashi, savollarni suhbatdoshining javobidan kelib chiqib berishi va uni yo‘naltirishi, original javob olishi, tashqi ko‘rinish va fon, mulozamat elementlari inobatga olinadi.	2
	7.	Q/A	“Arxeologik ekspedisiyasi va uning faoliyati” mavzusi bo‘yicha o‘qituvchi tomonidan berilgan variantlardagi savollarga 50-70 so‘z hajmida javob yoziladi. Javobni baholashda javobning to‘liqligi va so‘zlar soni e’tiborga olinadi.	2
	8.	Review	“O’zbekiston hududidagi ilk shaharlar” mavzusi bo‘yicha berilgan manba belgilangan shaklda va hajmda sharhlanadi.	2

	9.	Review	"Qoya tosh suratlarining ishlanish uslublari" mavzusi boʻyicha berilgan manba belgilangan shaklda va hajmda sharhlanadi.	2
	10.	Link	Talaba "Davrlashtirish masalalari" mavzusi boʻyicha berilgan variantlardagi havolalarni ochib ularga fikr bildiradi. Javobni baholashda talabaning toʻgʻri javob berishi va bayon qilishi inobatga olinadi.	2
	11.	SWOT	Talaba "Hozirgi bosqichda arxeologiya fani oldida turgan vazifalar va muammolar" mavzusi boʻyicha SWOT-tahlilni amalga oshiradi.	2
	12.	Google Apps	Talabalar "Ilk temir davri yodgorliklari" mavzusi boʻyicha hamkorlikda Google-taqdimot tayyorlashadi.	2
	13.	Chart	"Arxeologik madaniy qatlam" mavzusi boʻyicha variantlardagi jadvallarni 200 gacha soʻz ishlatib izohlash talab etiladi. Javobni baholashda soʻzlar soni, atamalardan foydalanish, gapning tuzilishi, bogʻlovchi soʻz va iboralardan foydalanish, taqqoslashlar, oʻzgarish dinamikasi va izohning toʻgʻriligi hamda toʻliqligi inobatga olinadi.	2
	14.	Interview	Talaba "Mezolit davri yodgorliklari" mavzusi boʻyicha oʻzgalarning shu maʼruzaga nisbatan fikrlarini oʻrganadi va audio, video yozuvlar shaklida taqdim etadi. Talabaning ishini baholashda uning vaqt reglamentiga rioya qilganligi, suhbatdoshini toʻgʻri tanlashi, savollarni suhbatdoshining javobidan kelib chiqib berishi va uni yoʻnaltirishi, original javob olishi, tashqi koʻrinish va fon, mulozamat elementlari inobatga olinadi.	2
	15.	SWOT	Talaba "Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida yangilanayotgan Oʻzbekiston: milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" mavzusi boʻyicha SWOT-tahlilni amalga oshiradi.	2
			Jami	**30**
	Talabaning mustaqil ishlari (TMI)			

Ushbu mustaqil ish shakllariga oʻqituvchi tomonidan hech qanday koʻrsatma berilmaydi va baholanmaydi, balki talabaning oʻzi qiziqishlaridan kelib chiqib ularni amalga oshiradi. Fanni oʻqitishda quyidagi TMI shakllari qoʻllaniladi.

Talabaning mustaqil ish mashgʻulotlari hajmi

T. r.	TMI shakllari va mazmuni soat	soat
1.	**Research**. Talabalar Internetdan va boshqa manbalardan mustaqil ravishda maʼlumot izlashadi va tarqatma materiallarni oʻrganishadi. Har bir maʼruza boʻyicha kamida 2 soat shugʻullanish maqsadga muvofiq.	10
2.	**Forum**. Talabalar fan mashgʻulotlari boʻyicha topshiriqlarni bajarish mobaynida masofaviy taʼlim platformasida oʻzaro muloqot qilishadi. Bu jarayon uchun vaqt sarfi masofaviy taʼlim platformasida qayd qilib boriladi.	6
3.	**FAQ** (koʻp beriladigan savollar forumi). Talaba oʻz muammosi boʻyicha maslahat olish uchun masofaviy taʼlim platformasida maslahat tizimiga (glossariyga) yoki oʻqituvchiga murojaat qiladi. Bu jarayon uchun vaqt sarfi masofaviy taʼlim platformasida qayd qilib boriladi.	4
4.	**Test**. Talaba har bir modul yakunida oʻz bilimlarini mustahkamlash uchun masofaviy taʼlim platformasidagi oʻrgatuvchi testlarni ishlaydi. Bu jarayon uchun vaqt sarfi masofaviy taʼlim platformasida qayd qilib boriladi.	10
	Jami	**30**

3.

TALABALAR BILIMINI BAHOLASH

Kirish nazorati. Bu nazorat turi modulga kirish maqsadida anketa-soʻrovnomasi shaklida oʻtkaziladi. Bunda talabalarga fanning kelajakdagi talabalar bilan faoliyatida tutgan oʻrni, ahamiyati, fan mazmuni, fanni oʻqitish usullariga oid soʻrovlar oʻtkaziladi, talabalarning fanni oʻrganish uchun zarur boʻlgan dastlabki bilimlari aniqlanadi, taklif va tavsiyalar olinadi. Ushbu soʻrovlar natijasi chuqur oʻrganilib fanni oʻqitishni tashkil qilish jarayonida zarur oʻzgartirishlar kiritiladi.

Oraliq nazoratlar. Oraliq nazoratlar semestr davomida 2 marta oʻquv mashgʻulotlari davomida oʻtkaziladi va 1-2 va 3-5 modullar boʻyicha talabalarning bajargan ishlari portfolio shaklida jamlanib tahlil qilib baholanadi.

Jami 14 ta amaliy (Q/A, Chart, Link, Review, SWOT, Google Apps, Interview) va va 5 ta laboratoriya mashgʻulotining (LabReport) har boʻyicha oʻzlashtirish natijalari 5 ballik tizimda baholanadi va jami 95 ball toʻplanadi,

talabaning darslardagi faolligi va ishtirokiga umumiy 5 ball qo‘yiladi. Umumiy hisobda oraliq nazorat topshiriqlari 100 ballik tizimda baholanadi.

Talabaning oraliq nazorat bo‘yicha o‘zlashtirgan ballari quyidagi jadval asosida kredit ballariga va harfli tizimga o‘giriladi.

Harfli tizimdagi baho	**Ballarning raqamli ekvivalenti**	**Foiz ko‘rsatkichi**	**An’anaviy usuldagi baho**
A	4,0	95-100	A’lo
A–	3,67	90-94	
V+	3,33	85-89	YAxshi
V	3,0	80-84	
V–	2,67	75-79	
S+	2,33	70-74	
S	2,0	65-69	Qoniqarli
S–	1,67	60-64	
D+	1.33	55-59	Qoniqarsiz
D	1,0	50-54	
F	0	0-49	

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirining 2018 yil 9-avgustdagi 19-2018-sonli buyrug‘iga ilova qilingan “Oliy ta’lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish baholash tizimi to‘g‘risidagi nizom”ga muvofiq oraliq nazoratda fan bo‘yicha A-S darajasiga erishgan talabalar yakuniy nazoratga qo‘yiladi.

Yakuniy nazorat (chiqish nazorati).

Yakuniy nazorat taqdimot (yoki hamkorlikdagi taqdimot) shaklida o‘tkaziladi. Talabaning yakuniy nazoratdagi o‘zlashtirishi 100 ballik tizimda baholanadi va yuqoridagi jadval asosida uning baholash ko‘rsatkichi aniqlanadi. Yakuniy nazorat bahosi fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichini belgilaydi.

BAHOLASH MEZONLARI

“A’lo” baholash bo‘yicha talablar (A – A-; 90-100):

1. Fan dasturi, mavzu yoki bo‘lim bo‘yicha nazariy va amaliy bilimlarni to‘liq o‘zlashtirganligi;
2. Berilgan topshiriqlarni belgilangan vaqtda aniq, to‘liq va to‘g‘ri bajarilganligi;
3. Berilgan vazifani mustaqil ravishda bajarish iqtidorini namoyon etilganligi;
4. Amaliy mashg‘ulotlarda bexato natijalar olinib, qo‘lga kiritilgan natijalardan to‘g‘ri xulosa chiqarilganligi;
5. Matematik qayta ishlash usullarini mukammal bilishligi;
6. Berilgan topshiriqlar hisobotini tug‘ri va puxta shakllantirilganligi;
7. Seminar mavzularining maqsad va mazmunini atroflicha yoritilganligi;
8. Matnlar bayonida ilmiylik va mantiqiylik saqlanib ilmiy xatolik va mantiqiy xatoliklarga yo‘l qo‘yilmaganligi;

	9. Berilgan mavzu doirasida mustaqil fikrlash qobiliyatini namoyon etilganligi; 10. Fan yoki mavzular materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega ekanligi. **“Yaxshi”** baholash bo‘yicha talablar (V+ – S+; 70-89): 1. Fan bo‘yicha mashg‘ulotlar mavzularining maqsad va mazmunini to‘g‘ri tushinib etganligi; 2. Berilgan topshiriqlarning nazariy va amaliy ahamiyatini tushunganligi; 3. Mashg‘ulot vositalaridan to‘g‘ri foydalanishni bilish; 4. Olingan natijalarni matematik qayta ishlashni bilish; 5. Mavzu materialining amaliy ahamiyatini tushunganlik; 6. Berilgan topshiriqlarni o‘quv dasturi doriasida bajarilganligi; 7. Amaliy mashg‘ulotlar (laboratoriya ishlari) yuzasidan xisobotlarni shakllantira olganligi; 8. Seminar mashg‘ulotlari bo‘yicha konspektni puxta shakllantirilganligi. **“Qoniqarli”** baholash bo‘yicha talablar: 1. Fanning mavzulari va topshiriqlarning maqsad va mazmuni xaqida umumiy tasavvurga egalik; 2. Mashg‘ulotlar jarayonida asbob-uskunalardan mustaqil foydalanish mahoratiga ega bo‘lmay, chetdan bo‘ladigan har xil yordamlarga muxtojlikning mavjudligi; 3. Berilgan topshiriqlar bo‘yicha natijalarni mustaqil qayta ishlab chiqish ko‘nikmasiga ega emaslik; 4. Topshiriqlar bo‘yicha hisobotlarda ayrim kamchiliklarga yo‘l qo‘yganlik; 5. Tayyorlangan matnlarning puxta shakllantirilmaganligi; 6. Matnlar bayonida masalalar tor doirada yoritilib, ayrim chalkashliklarga yo‘l qo‘yilganlik. **“Qoniqarsiz**” baholash bo‘yicha talablar: 1. Fanning mavzulari va topshiriqlarining maqsad va mazmuni haqida yuzaki tasavvurga ega; 2. Topshiriqlar hajmining 50 foizi atrofidagi qismi bajarilmagan holda; 3.Topshiriqlar bo‘yicha olingan natijalarda qo‘pol xatoliklarning mavjudligi; 4.Qonun-qoida, nazariya va taxminlar, tushunchalar va tasavvurlarda noaniqlikka yo‘l qo‘yilganda; 5.Hisobotlar bayonida orfografik va grammatik xatoliklarga yo‘l qo‘yilganda; 6.Topshiriqlar bo‘yicha javoblarda mujmallik, noaniqlik va mantiqiy chalkashliklar qayd etilganda; 7.Ilmiy xatoliklarga yo‘l qo‘yilganda. **V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:**

	• qadimiy sivilizasiyalarining rivojlanishi, eng qadimgi tarixni davrlashtirish masalalari, kishilik jamiyatining paydo bo‘lishi, odamzodning dastlabki mehnat qurollari, mashg‘ulotlari, makonlari, uning qadimgi va o‘rta asrlar davri tarixi hamda shu davrlar ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy hayoti xaqida ***bilimga;*** • talaba mustaqil ish, amaliy mashg’ulot va arxeologik amaliyot jarayonida arxeologiya yodgorliklarini tashqi ko‘rinishiga qarab, ularning turlari va tiplarini aniqlay olish ***ko’nikmaga;*** har bir davrning o‘ziga xos yodgorliklarini turini va ularning tabiiy-geografik joylashish o‘rinlarini, ulardan qanday qilib mavzuga xos tarixiy informaciyalar olish va o‘z pedagogik faoliyatida ulardan samarali foydalana bilish ***malakasiga ega bo‘lishi kerak.***
4.	**VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • ma’ruzalar; • interfaol keyslar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • individual loyihalar; • jamoa bo‘lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha topshiriqni bajarish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Sagdullayev. A. Qadimgi O‘rta Osiyo tarixi. – T., 2004. 2. Egamberdieva N. Arxeologiya (o`quv qo`llanma). – T.: Fan va texnologiya, 2011. **Qo‘shimcha adabiyotlar** 3. Mirziyoyev SH.M. Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon buladi. - T.: O‘zbekiston, 2019. 4. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 488 b. 5. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O‘zbekiston, 2016. - 56 b. 6. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O‘zbekiston, 2017. - 48 b 7. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. –

	T.: O‘zbekiston, 2017. - 104 b. 8. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag‘ishlangan majlisidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so‘zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11. 9. Mirziyoyev SH.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild, - T.: O‘zbekiston, 2018. 10. Karimov I.A. O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – T.: O‘zbekiston, 2011. 11. Karimov I.A. Tarixiy xotirisiz kelajak yo‘q. –T.: Sharq, 1998. 12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. www.lex.uz. 13. Asqarov A. Eng qadimiy shahar. ––Toshkent, 2001. 14. Asqarov A. O‘zbek xalqi etnogenez va etnik tarixining ba’zi b nazariy va ilmiy metodologik asoslari //O‘zbekiston tarixi. 2002. № 4 – B. 54-60. 15. Asqarov A. Eng qadimiy shahar. –T.: Fan, 2001 16. Akademik A.Asqarovning ilmiy ijodi va pedagogik faoliyati. –T., 2003 17. Allaberganov N. Qadimiy mudofaa qo‘rg‘onlari. –T., 2006. 18. Jobborov I. Antik madaniyat va ma’naviyat xazinasi. – T., 1999. 19. Bo‘riyev O. Manbalarda Shaxrisabz tavsifi. – Qarshi, 2004. 20. Maxmudov Q. Qadimgi Turkiston. – T., 2011. 21. Pidayev Sh.R. Qadimiy Termiz. –Tashkent, 2001. 22. Qayumov A., Akademik Axmadali Asqarov. - T., 2003. 23. Qadimgi O‘zbekistonda buddaviylik va buddaviy meros. –T., 2011. 24. Egamberdiyeva N. Arxeologiya (metodik qo’llanma). –Tashkent, 2008. 25. Xodjaniyozov G‘. Qadimgi Xorazm mudofaa inshootlari. –T., 2007 26. Eshov B. Qadimgi O‘rta Osiyo shaharlari tarixi. – T., 2006. **Axborot manbaalari** 1. www. pedagog. uz 2. www. Ziyonet. uz 3. www.history.ru 4. www.archaelogy.ru 5. www.archaelogy.com
7.	Fan dasturi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha O‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 202__ yil “___”________ dagi ____ -sonli bayoonnomasi bilan ma’qullangan.

	O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 202__ yil “___” _____dagi ______ - sonli buyrug‘i bilan ma’qullangan fan dasturlarini tayanch oliy ta’lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.